

רשימה של צמחי ביניים וסיווגם לאילן או לירק¹

להלן רשימה של צמחי ביניים שסיווגנו לאילן או לירק. המשמעות ההלכתית המרכזית היא לגבי איסור ערלה. אם הצמח מוגדר כאילן יש בו איסור ערלה, ויש לחכות שלוש שנים לפני אכילת הפרי, ואם הוא מוגדר כירק – אין בו איסור ערלה.

תקציר הלכתי

- א. לפי ההלכה, אמות המידה המרכזיות שעל פיהן קובעים אם הצמח נחשב לעץ או לירק, הן אורך זמן קיומו של הצמח ואופן התחדשותו. צמח רב-שנתי שמתחדש מן הגזע, נחשב אילן. לעומת זאת צמח חד-שנתי, או צמח רב-שנתי שמתחדש מן השורש - נחשב ירק.² לעניין זה השורש הוא החלק של הצמח, שמתחת לאדמה.³ לדוגמה: אף שמטע בננה מתקיים שנים רבות, הצמח הבודד מתחדש מן השורש, ולכן דינו כירק.
- ב. ישנן אמות מידה נוספות שעל פיהן מגדירים צמח בתור ירק או בתור אילן, ואשר מוזכרות בפוסקים, אך יש לגביהן מחלוקת, כדלהלן:
- ג. יש אומרים שצמח בעל גזע חלול נחשב ירק, אף אם הוא רב-שנתי ומתחדש מהגזע, אך אין סומכים על אמת מידה זו לבדה; דוגמאות לצמחים בעלי גזע חלול: חציל; פאפיה; באבוק.⁴
- ד. יש אומרים שצמח רב-שנתי שאינו מתקיים יותר משלוש שנים נחשב ירק,⁵ ויש אומרים שצמח אשר כמות פירותיו ואיכותם יורדות במשך השנים,⁶ נחשב ירק. להלכה נוהגים לסמוך על שני התנאים האלה גם יחד.⁷ לדוגמה, החציל נחשב ירק ואין בו איסור ערלה מן הטעמים הנ"ל.
- ה. יש אומרים שצמח שנותן פרי תוך שנה אחת מן הזריעה, מוגדר בתור ירק ואין בו איסור ערלה,⁸ וכך פסקו כל רבני הספרדים בדורות האחרונים,⁹ והרבה פוסקים חלקו על כך, כי אמת מידה זו אינה מובאת בתלמודים.¹⁰ דוגמאות לצמחים כאלו: פפאיה, באבוק, פסיפלורה. ראוי לציין שכאשר מוכרים פאפיה ופסיפלורה בשווקים בכשרות רגילה (לא למהדרין), מסתמכים על הדעה המקלה הנ"ל.
- ו. המקלים ומחשיבים צמחים מסוימים לירק על פי אמות המידה המוזכרות בסעי' ה-ו, יש להם על מה לסמוך, ובלבד שהתכונות הנ"ל קיימות בצמחים, גם במקום גידולם הטבעי. למשל צמח שאינו מתקיים שלוש שנים בארץ ישראל, אך בארץ המוצא הטבעית שלו, הוא חי עשרות שנים, בוודאי ייחשב אילן ולא ירק.¹¹

¹ מתוך הלכות הארץ, הלכות ערלה.

² רמב"ם, הל' כלאים פ"ה הי"ט-ה"כ; על הגדרות אילן וירק, עי' התורה והארץ ג, עמ' 824-894.

³ ב"ב פב ע"א.

⁴ שו"ת מהר"י חאגיז, ח"א סי' פג; יש לציין שהחציל נחשב ירק בגלל סיבות אחרות, ואף הפאפיה והבאבוק נחשבים ירק לדעת חלק מן הפוסקים, מטעמים אחרים.

⁵ חזון איש, ערלה סי' יב ס"ק ג, ד"ה ונראה דגזע; אך הכפתור ופרח (פרק נו, הוצאת בית המדרש להלכה בהתיישבות, עמ' רס), (ורדב"ז) שו"ת ח"ג סי' תקלא, שם ח"א סי' תקסג; שם ח"ד סי' רצו), חולקים וסוברים שגם אם אינו מתקיים שלוש שנים נחשב אילן, ואסור לעולם.

⁶ מהר"ם אלשיך, מובא בברכי יוסף, יו"ד סי' רצד.

⁷ חזון איש, ערלה סי' יב ס"ק ג, ד"ה ונראה לדינא.

⁸ שו"ת הרדב"ז, ח"ג סי' תקלא.

⁹ ברכי יוסף, יו"ד סי' רצד; שו"ת רב פעלים, או"ח ח"ב סי' ל; שו"ת יין טוב, יו"ד סי' יד; שו"ת יחווה דעת ח"ב, סי' כא, ח"ד סי' נב; הגר"מ אליהו, תחומין ז, עמ' 44-98; ואמנם עי' בשו"ת איש מצליח (ח"ב סי' מה), שחולק.

¹⁰ חזו"א שם; שו"ת איש מצליח שם.

¹¹ עי' שו"ת יחווה דעת ח"ד, סי' נב (עמ' רסז בהערה), ושם נטה להקל על פי תכונות הצמח בארץ המוצא של העץ, ופשיטא שיש להחמיר על פי תכונות הצמח במקום הטבעי, בפרט שהנפקא מינא מן

מכון תורה והארץ - אשקלון

התורה והארץ (ע"ר)

מכון תורני מדעי למחקר, יישום
והסברת מצוות התלויות בארץ

שם הצמח/ הפרי	הדין	הסיבה
אוכמניות	אילן	צמח רב-שנתי
אננס	ירק	מתחדש מבסיס הצמח ולפעמים מן הגזע, מניב בשנה השנייה, מתקיים שלוש - ארבע שנים בחו"ל [הוואי ¹²], כמות ואיכות הפרי יורדות.
ארטישוק	ירק	מתחדש מן השורש
בבאקו	ספק אילן וספק ירק	צמח רב-שנתי, אך גזעו חלול, נותן פרי תוך שנה
בננה	ירק	מתחדשת מן השורש
חציל	ירק	אינו מתקיים שלוש שנים, פחיתת יבול
נענע	ירק	מתחדשת מן השורש
פסיפלורה (שעונית סגולה)	ספק אילן וספק ירק	צמח רב-שנתי אך נותן פרי תוך שנה
פטל / אוסנה	ירק	מתחדש מן השורש
פיטאיה	אילן	רב שנתי
פלפל חריף	ירק	אינו מתקיים שלוש שנים, פחיתת יבול
פלפל סודני	ספק אילן וספק ירק	צמח רב-שנתי אך נותן פרי תוך שנה
פאפיה	ספק אילן וספק ירק	צמח רב-שנתי אך גזעו חלול, נותן פרי תוך שנה.
צבר	אילן	רב שנתי
תות שדה	ירק	מתחדש מן השורש

הדין אינו רק לגבי ערלה, אלא גם לגבי דיני ברכות שאינן מתקיימות אלא בארץ ישראל; וכן כתב כרם ציון, (הלכות פסוקות) תשמ"ג, פרק ד גידולי ציון אות ד (עמ' יב-יג).
¹² חלקת השדה, זרעים א עמ' עב-עד.